



Atbalsts atjaunīgajai enerģijai Latvijā - publiskais finansējums 2022. gadā

Laiks mazināt savu ievainojamību un kļūt neatkarīgākiem savās izvēlēs par enerģijas izmantošanu. Metīsimies iekšā atjaunīgajos resursos zibens ātrumā.

Frans Timmermans, Eiropas Komisijas viceprezidents Zaļā kursa jautājumos

Kontakti papildu informācijai

Lilija Apine

Kampaņas koordinatore
biedrība "Zaļā brīvība"

lilija.apine@bankwatch.org

Photo: Canva



Ievads

Kā nodrošināt alternatīvas fosilajai enerģijai, īpaši dabasgāzei, ir kļuvis par vienu no svarīgākajiem politikas jautājumiem gan individuālā, gan valsts līmenī. Energoresursu cenu krīze, kā arī karš Ukrainā pāreju tīrāku enerģiju un samazinātu enerģijas patēriņu ir padarījuši neatliekamu. Eiropas Komisija marta sākumā publicēja [RePowerEU](#) plānu dabasgāzes no Krievijas importa mazināšanai.

Šis ziņojums piedāvā īsu pārskatu par **publiskā finansējuma avotiem atjaunīgās enerģijas izmantošanai** Latvijā un atbalsta programmām, kuras plānots atvērt līdz 2022. gada beigām un tuvākajos nākamajos gados. "Energoefektivitāte pirmajā vietā" ir priekšnosacījums, lai pāreja uz atjaunīgajiem energoresursiem (AER) būtu ilgtspējīga. Atbalsta programmu pasākumi parasti apvieno gan

Uzzini vairāk: bankwatch.org



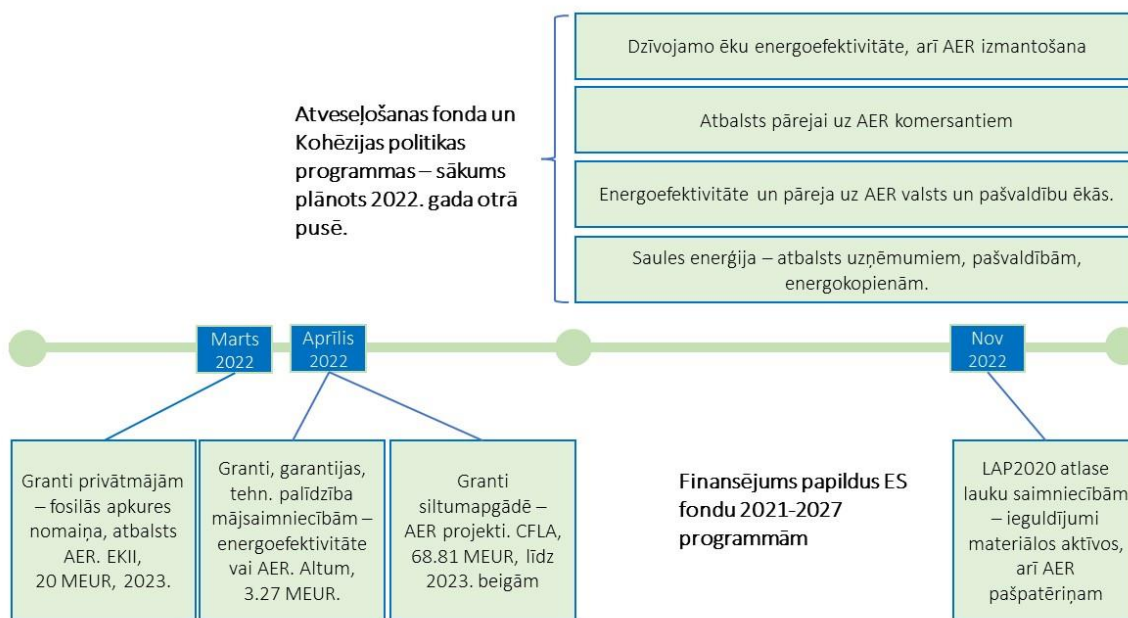
energoefektivitātes (EE), gan AER komponentes, tāpēc sniegta informācija par pasākumiem kopumā. Šajā ziņojumā netiek apskatītas investīcijas mobilitātē un biometāna ražošanā.

Kamendera et al. 2019. gadā publicētajā pētījumā par investīcijām AER projektos Latvijā 2018. gadā secināts, ka līdzšinējās ieguldījumi bijuši pārāk atkarīgi no ES fondu pieejamības:

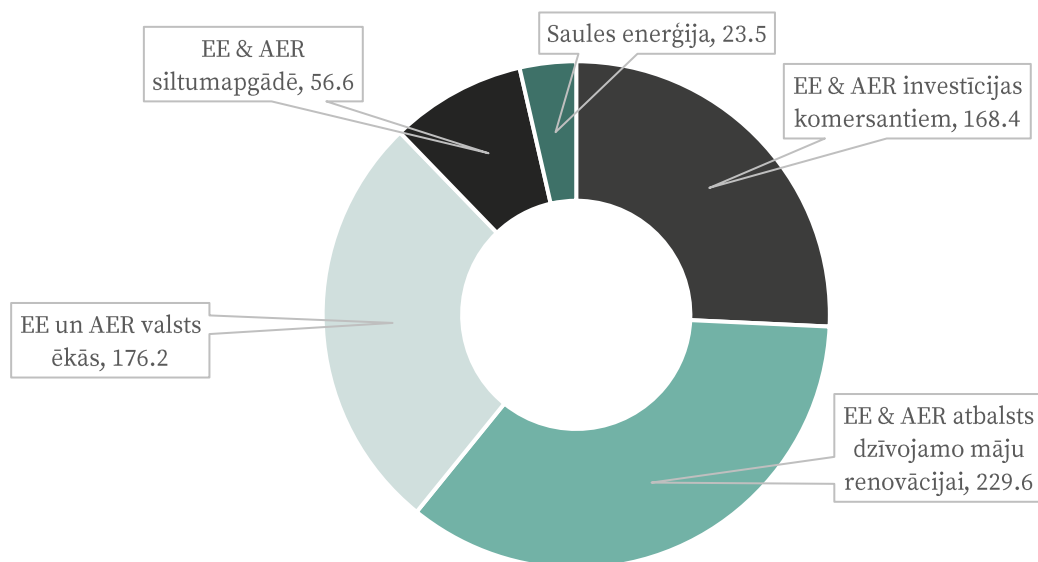
“Tā kā gandrīz visi ES fondu līdzekļi enerģijas un klimata projektiem tiek izmantoti Grantu veidā un līdz šim praktiski nav pieejami nekādi citi pastāvīgi finanšu instrumenti, kas ļautu plānot un attīstīt projektus pakāpeniski, tad investīcijām enerģijas un klimata projektos raksturīgs nevienmērīgs raksturs un nenoteiktība.”

Galvenās atziņas

- 2022. gadā tiek atvērtas līdz šim vērienīgākās programmas māsaimniecībām, kas paredzētas tieši AER izmantošanas veicināšanai (20 miljoni EUR EKII + 3.27 miljoni Altum finansējums).
- Šajā plānošanas periodā tiks dažādoti finansēšanas instrumenti, aizvietojojot tradicionālo grantu pieeju (aizdevumi ar kapitāla atlaidi, garantijas, tehniskā palīdzība).
- Arī Lauku attīstības programma ir nozīmīgs finansējuma avots AER tehnoloģiju izmantošanai, līdz 2020. gada beigām projektu pieteikumu skaits bija ļoti neliels.
- Līdz 2022. gada beigām plānots uzsākt vērienīgas Atveseļošanas fonda un Kohēzijas politikas programmas Ekonomikas ministrijas un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju pārziņā, apvienojot energoefektivitātes un atjaunīgās enerģijas investīcijas daudzdzīvokļu mājām, valsts un pašvaldību ēkām, kā arī uzņēmumiem un energokopienām.



ES fondi energoefektivitātei & AER 2021 - 2027, Ekonomikas ministrijas programmas, MEUR



REACT-EU un ES fondi pēc 2020. gada

Šī gada oktobrī Latvijā uzstādīto mikroģeneratoru skaits sasniedza 10 000 – kopš 2021. gada beigām tas pieaudzis pieckārt. Straujo izrāvienu mikroģenerācijā virza iedzīvotāju interese par atjaunīgas enerģijas risinājumiem enerģētikās krīzes apstākļos, taču būtisks veicinošais faktors bijušas arī valsts atbalsta programmas saules enerģijas izmantošanai mājāsaimniecībās.

Latvijā tradicionāli nozīmīgākais publisko investīciju avots ieguldījumiem klimata un enerģētikas politikas pasākumos ir bijuši Eiropas Savienības budžeta līdzekļi jeb ES fondi. Tā tas saglabāsies arī šajā plānošanas periodā līdz 2027. gadam. Projektu finansēšanā tiek meklēti risinājumi, lai paplašinātu finanšu instrumentu klāstu, piemēram, aizstājot grantu pieeju ar aizdevumiem ar kapitāla atlaidi un garantijām. Vienlīdz būtiski rast efektīvāko pieeju projektu pieteikumu sagatavošanā, lai neradītu papildus konkurenci starp pašvaldībām un garantētu, ka ieguldītie resursi kvalitatīvu pieteikumi izstrādē sniedz rezultātu.

Viens no ES fondu 2014.-2020. gada plānošanas perioda specifiskajiem atbalsta mērķiem bija **pāreja uz ekonomiku ar zemu oglekļa emisijas līmeni**, kur papildus energoefektivitātes pasākumiem būtiska investīciju daļa paredzēta pārejai uz AER apstrādes rūpniecībā un siltumapgādē, kā arī atsevišķu AER iekārtu uzstādīšanai valsts, pašvaldību un daudzdzīvokļu dzīvojamās mājās. Kā liecina pārskatu dati, lielākā daļa finansējuma šajās programmās ir jau apgūta, turpinās tikai atsevišķas projektu atlases.

2022. gada aprīlī tika atvērta pieteikšanās atbalsta programmā "Veicināt energoefektivitāti un vietējo AER izmantošanu centralizētajā siltumapgādē". Finansējums sniegs iespēju daļai no pašvaldību centralizētās **siltumapgādes katlumajām pārslēgties no fosilā** (piemēram, gāzes) uz atjaunīgo energoresursu (piemēram,

šķeldas) kurināmo. Programmas izstrādē tika apzināti jau 39 augstas gatavības projekti ar realizācijas laiku līdz 2023. gada beigām. Programmas finansējums ir **68.81 miljoni EUR**.

Ilgtermiņā būtisks rast taisnīgāko un efektīvāko publiskā finansējuma sadalījuma veidu pašvaldībām, kas sniedz ieguldījumu klimata mērķu sasniegšanā. Kā iesaka **Rīgas enerģētikas aģentūras direktors Jānis Ikaunieks**:

Katrai pašvaldībai būtu nepieciešams izstrādāt savu ilgtspējīgas enerģētikas un klimata rīcības plānu. Tas ne tikai palīdzētu saprast esošo situāciju un stratēģiski plānot turpmākās rīcības, bet arī dotu iespējas mainīt finansējuma piešķiršanas kārtību AER, energoefektivitātei un kopumā SEG emisiju samazināšanai. Balstoties uz emisiju novērtējumu, visām pašvaldībām būtu iespējams proporcionāli to emisiju lielumam piešķirt finansējumu emisiju samazināšanai, pretī prasot konkrētu samazināto SEG emisiju apjomu. Manuprāt, tas būtu racionāli, jo pašvaldības varētu ieviest sev svarīgākos pasākumus neatkarīgi no konkrētām programmām, nebūtu jākonkurē savā starpā, ilgāks laiks sagatavot kvalitatīvu projekta dokumentāciju, visām pašvaldībām būtu finansējums emisiju samazināšanai.

Eiropas Atveseļošanas fonds

Šogad tiek atvērtas vairākas jaunas programmas, kas tiks finansētas no Atveseļošanas un noturības mehānisma līdzekļiem. Lai gan programmas nav paredzētas tieši klimata vai enerģētikas pārkārtošanas mērķiem, lielākajā daļā būvniecības ieceru iespējams iekļaut arī atjaunīgās enerģijas izmantošanas veicināšana.

1. Valsts atbalsta programmai zemu izmaksu īres namu būvniecībai Latvijas reģionos

Nekustamo īpašumu attīstītājiem būs pieejami aizdevumi 40 milj. EUR apmērā ap 700 jaunu mājokļu būvniecībai. Regulējums paredz gandrīz nulles ēku būvniecību, kas ietver arī atjaunīgās enerģijas risinājumu izmantošanu ēku energoapgādē.

Vairāk informācijas: [Altum](#)

2. Investīcijas uzņēmējdarbības publiskajā infrastruktūrā industriālo parku un teritoriju attīstīšanai reģionos

Investīcijas mērķis ir attīstīt nacionālas nozīmes industriālo parku un teritoriju infrastruktūru un piesaistīt investorus Latvijas reģioniem ārpus Rīgas plānošanas reģiona. Mērķa grupa – pašvaldības un komersanti. Atbalstāmās aktivitātes ietver arī atjaunīgās enerģijas ražošanas iekārtu uzstādīšanu.

Pieteikumu iesniegšanas termiņš: 28.04.2023.

Vairāk informācijas: [CFLA](#)

3. Daudzdzīvokļu māju renovācija

Gada nogalē gaidāma arī jauna daudzdzīvokļu māju renovācijas programma. Ministru kabineta noteikumi ir jau apstiprināti. Programma “Daudzdzīvokļu māju energoefektivitātes uzlabošana un pāreja uz atjaunojamo

energoresursu tehnoloģiju izmantošanu”, kuras ietvaros būs iespējams finansēt arī iekārtu iegādi, kas nodrošina siltumenerģijas vai elektroenerģijas ražošanu no atjaunīgajiem energoresursiem, tostarp saules paneļus. Paredzams, ka daudzdzīvokļu māju iedzīvotāji, kuri izvēlēsies uzstādīt atjaunīgās enerģijas risinājumus, varēs uzsākt elektroenerģijas kopīgošanu.

Atbalsta atjaunīgās enerģijas izmantošanai plānots arī nākamajās **programmās uzņēmumiem un pašvaldībām**. Vairāk informācijas par Atveseļošanas fonda plānotajām atlasēm: esfondi.lv

Kohēzijas politikas programma 2021-2027

Atbalsts atjaunīgajai enerģijai šajā plānošanas periodā atbilst Kohēzijas politikas 2. mērķim “[Zaļāka un noturīgāka Eiropa ar zemām oglekļa emisijām...](#)”. [Kohēzijas politikas programmas](#) prioritātē par klimata pārmaiņām ietverti vairāki specifiski atbalsta mērķi bez-emisiju tehnoloģiju izmantošanai:

- Energoefektivitātes veicināšana un SEG emisiju samazināšana **ēkās**. Daudzdzīvokļu māju programmā ar parēju uz AER siltuma vai elektroenerģijas ražošanai.
- AER **siltumapgādē**. AER un EE paaugstināšana lokālajā un individuālajā siltumapgādē. Finanšu instruments ar kapitāla atlaidi.
- AER un EE **rūpniecībā un citā komercdarbībā**.
- AER veicināšana – **saules elektroenerģija**, ražošanas un akumulācijas iekārtu uzstādīšana (komersanti, pašvaldību kapitālsabiedrības, energokopienas). Finanšu instruments ar kapitāla atlaidi.

Kohēzijas politikas programmas tiek veidotas sinerģijā ar Atveseļošanās plānu; pirmās atlases tiek plānotas **2022. gada beigās**. Būtiski atzīmēt, ka pirmo reizi atbalsta nosacījumi būs piemēroti arī energokopienas veidošanai (~ 20 milj. EUR, saules elektroenerģija), lai gan tikai lielas enerģētiskās kapacitātes energokopienām.

Nesen noslēgušās iepriekšējā plānošanas perioda atlases: piemēram, atbalsts atjaunīgo energoresursu izmantošanai [siltumapgādē](#) un [pašvaldību ēkās](#).

Atbilstoši Partnerības līgumam ar Eiropas Komisiju Latvijā līdz 2027. gadam tiks investēti 839 milj. EUR atjaunīgās enerģijas, energoefektivitātes un klimatnoturības mērķu sasniegšanai. Vairāk informācijas: [EK Pārstāvniecība Latvijā](#) un esfondi.lv

Kohēzijas politikas mērķis “Zaļāka Eiropa ar zemām oglekļa emisijām ceļā uz klimatneitralitāti, veicinot tīru un taisnīgu enerģētikas pārkārtošanu” ietver energoefektivitātes un atjaunīgās enerģijas atbalsta specifiskos mērķus, kuru īstenošanai būs pieejamas programmas gan ēku renovācijai, gan atjaunīgās enerģijas ražošanai. Programmu nosacījumi vēl ir izstrādē, bet kopējais finansējums būs **vairāk nekā 600 milj. EUR**. Plānots uzsākt arī energokopienas darbības atbalstu.

Altum

Valsts finanšu institūcija Altum papildus Atveseļošanas fonda un Kohēzijas plāna fondu administrēšanai piedāvā arī pastāvīgās aizdevumu [programmas uzņēmumu](#) energoefektivitātei un ilgtspējai, kā arī tehniskā palīdzība un konsultācijas.

Šogad tika uzsākta arī [programma privātmājām](#) 3.27 miljonu EUR apmērā, kuras ietvaros atbalsts grantu, tehniskās palīdzības un garantiju veidā tiek piešķirts arī saules vai vēja enerģijas mikroģenerācijai (līdz 11.1 kW) māsaimniecībās. Plānots, ka programmā iesaistīsies ap [600 māsaimniecību](#).

Emisijas kvotu izolēšanas instruments (VARAM)

[Emisiju kvotu izolēšanas instrumenta](#) (EKII) finansējuma avots ir Latvijai piešķirto siltumnīcefekta gāzu kvotu izolēšanas ieņēmumi, kas paredzēti projektu īstenošanai klimata pārmaiņu mazināšanas jomā. Saskaņā ar [EKII darbības stratēģiju](#) VARAM vadībā 2022. gadā ir izstrādāta **atbalsta programma māsaimniecību pārejai uz atjaunīgajiem energoresursiem** 20 miljonu EUR apmērā. Māsaimniecību AER atbalsta programma darbojas kopš **2022. gada marta**, līdzekļi paredzēti periodam līdz 2023. gada beigām. Augstas intereses gadījumā, VARAM apsvērs iespēju finansējumu palielināt.

Vairāk informācijas par atbalsta programmu māsaimniecībām piedāvā [VARAM mājaslapa](#), [video prezentācija](#) un Dzīvo siltāk [semināru ieraksti](#).

ES Emisiju tirdzniecības sistēmas ietvaros tuvākajos gados tiks izveidots arī **Modernizācijas fonds**, kas piešķirs finansējumu arī AER tehnoloģiju izmantošanai energoapgādes sistēmu modernizācijai saskaņā ar klimata politikas mērķiem.

Lauku attīstības programma 2014-2020 (Lauku atbalsta dienests)

[Lauku attīstības programmas 2014-2020](#) ietvaros atbalsts atjaunīgās enerģijas izmantošanai paredzēts sadaļā [“Ieguldījumi materiālajos aktīvos”](#). LAP viens no mērķa virzieniem ir “Sekmēt atjaunojamo energoresursu, blakusproduktu, atkritumu, atlieku un citu nepārtikas izejvielu piegādi un izmantošanu bioekonomikas vajadzībām”. Šīs programmas atbalsts atjaunīgajiem energoresursiem (AER) piemērots tikai pašpatēriņam – enerģijas ražošanai, ko lauku saimniecības izlieto gada laikā.

Nākamā atlase tiks uzsākta 2022. novembrī. Saskaņā ar [Ministru Kabineta noteikumiem](#) ieguldījumos ietilpst iekārtas un aprīkojums AER (biokurināmais, biogāze, saule, vējš, ģeotermālais siltumsūknis) siltumenerģijas, elektroenerģijas ražošanai un izmantošanai esošajās un jaunās ražošanas būvēs (arī siltumnīcās) apkurei, dzesēšanai, elektroapgādei.

Kā liecina Lauku atbalsta dienesta dati par Lauku attīstības programmas īstenošanas progresu, līdz 2020. gada beigām pieejamais finansējums AER tehnoloģiju uzstādīšanai tika izmantots ļoti nelielā apmērā. Mērķa rādītājs AER atbalstam bija 40 000 000 EUR (tostarp 16 000 000 EUR ir publiskais finansējums), no tā faktiski izmatots tikai ap 1%. Salīdzinājumā – ieguldījumi energoefektivitātes pasākumos līdz 2020. gada beigām notika daudz

aktīvāk (faktiskais izmantojums 70% no pieejamās summas). Gaidāms, ka interese par atjaunīgo enerģiju pēdējā gada laikā ir būtiski pieaugusi.

“Tomēr līdz 2020. gada beigām šajā [AER] mērķa virzienā tika apstiprināti un īstenoti tikai pieci projekti ar kopējo publiskā finansējuma apmēru 326,6 tūkst. EUR. Tas ir tikai 2% no mērķa virzienam paredzētā finansējuma apjoma, tādēļ arī mērķa rādītājam T16 “Ieguldījumu kopsumma atjaunojamās enerģijas ražošanā” iznākuma progress ir tikai 327,4 tūkst. EUR jeb 0,82% no plānotā iznākuma rādītāja vērtības 40,0 milj. EUR.”

LAP 2020. gada īstenošanas ziņojums, 10.lpp.

Atbalsts ieguldījumiem atjaunīgās enerģijas izmantošanai vai energoefektivitātes palielināšanai paredzēts arī jaunā plānošanas periodā [Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskajā plānā](#).

